ได้รับบทความ 26 มกราคม, 2567 ; แก้ไขปรับปรุง 30 พฤษภาคม 2567 ; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 27 มิถุนายน 2567

บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020: บทวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*

จิรายุทธ์ สีม่วง**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 2020 รวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของรัฐสังคมนิยมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภายใต้ระบบเศรษฐกิจต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลา โดยพบว่ารัฐบาลเวียดนามได้ปรับเปลี่ยนการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมให้เหมาะสมตามบริบทเงื่อนไขภายในประเทศและบริบทโลกเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลให้รัฐได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้มีบทบาทหลักในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและจัดการระบบเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนโดยส่วนกลางภายหลังการรวมประเทศไปสู่บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกภายใต้การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดในช่วงหลังการปฏิรูปโด่ยเหมย นอกจากนี้ ยังได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจากการทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยมไปสู่การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัยอีกด้วย

คำสำคัญ: รัฐกับตลาด/ การพัฒนา/ อุตสาหกรรม/ เวียดนาม/ เศรษฐศาสตร์การเมือง

---

* บทความชิ้นนี้ปรับปรุงและเพิ่มเติมจากส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามปี ค.ศ. 1975 – ปัจจุบัน: วิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง" ได้รับการอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หมายเหตุ: การทับศัพท์ภาษาเวียดนามในบทความเป็นการถ่ายเสียงตามสำเนียงฮ่าโหน่ย (Hà Nội)

** อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, อีเมล์: Jirayoot@buu.ac.th

Received January 26, 2024; Revised May 30, 2024; Accepted June 27, 2024

The Role of State and Industrial Economic Development of the Socialist Republic of Vietnam between 1976 – 2020: An Analysis from the Perspective of Political Economy*

Jirayoot Seemung**

Abstract

The purpose of this article is to describe the development of Vietnam's industrial economy from 1976 to 2020 and also to analyze the role of the socialist state in the development of the industrial economy under various economic systems in each period. The findings show that the Vietnamese government has adjusted industrial economic development to suit the domestic and global context for the country's economic benefits. These adjustments resulted in the positional change of the state from being the lead player who produces industrial goods and manages the economic system following the centralized development plan after the national reunification to being a supporter who facilitates industrial development following the commercialized model of production which is caused by Doi Mei reform. In addition, the socialist state has also changed the industrial development strategy from socialist industrialization to industrialization and modernization as well.

Keywords: state and market/ development/ industry/ Vietnam/ political economy

* This article is revised from the research entitled "Industrial Development Strategy of The Socialist Republic of Vietnam: An Analysis from The Perspective of Political Economy" This work was financially supported by the Research Grant of Faculty of Political Science and Law, Burapha University. Note: The Vietnamese transliteration in the article is transliterated according to the Hà Nội dialect.

** Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University, E-mail: Jirayoot@buu.ac.th

บทนำ

ในปัจจุบันหากกล่าวถึงประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คงต้องกล่าวถึงประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ภายหลังการรวมประเทศและก่อตั้งเป็นประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 ในช่วงแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศเวียดนามได้ใช้ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมตามแนวทางของสังคมนิยมโดยการวางแผนจากส่วนกลาง (centrally planned economy) กล่าวคือเป็นการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมนิยมการตามตัวแบบของสหภาพโซเวียตที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก แต่ด้วยบริบทและเงื่อนไขภายในประเทศส่งผลให้การดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบจากส่วนกลางไม่ประสบผลสำเร็จ ก่อนจะเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในยุคการปฏิรูป “โด่ยเหมย (Đổi Mới)” ใน ค.ศ. 1986 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการวางแผนส่วนกลางแบบสังคมนิยมไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีรัฐจัดการกลไกตลาด (state – managed market economy) อันเป็นรูปแบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานระหว่างระบบตลาดกับสังคมนิยม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวรัฐได้ใช้ยุทธศาสตร์การกลายเป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ (เขียน ธีระวิทย์, 2542, หน้า 89-92) ภายหลังการปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้เศรษฐกิจเวียดนามมีอัตราการเจริญเติบโตที่ก้าวกระโดด ในช่วง ค.ศ. 1990 – 2004 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (gross domestic product: GDP) โตขึ้นเฉลี่ยกว่าปีละ 7 % (World Bank, 2015) อัตราการเจริญเติบโตดังกล่าวเป็นอันดับสองในเอเชียรองจากจีนเท่านั้น จวบจนปัจจุบันเวียดนามยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยเพื่อบรรลุเป้าหมายคือมุ่งไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมทันสมัย

คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงจากยุคสงครามเย็นมาจนปัจจุบันที่ระบบทุนนิยมโลกขยายตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศที่ปกครองในระบบสังคมนิยมได้ปรับเปลี่ยนบทบาทและแนวการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างไร โดยเฉพาะเวียดนามหนึ่งในประเทศสังคมนิยมที่ปรับตัวจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบวางแผนส่วนกลางมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมผสานเศรษฐกิจตลาด โดยบทความชิ้นนี้จะเน้นไปที่การสำรวจแนวนโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 1976 ภายหลังการรวมประเทศจนถึง ค.ศ. 2020 เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามภายใต้ระบบเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคจากมุมมองและกรอบการวิเคราะห์แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและตลาดในแต่ละช่วงเวลา

นอกจากบทนำแล้ว บทความนี้ได้แบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยุคแบ่งแยกประเทศภายใต้ 2 ระบบเศรษฐกิจก่อน

การรวมประเทศ ค.ศ. 1975 (2) บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020 และส่วนที่ (3) ได้แก่ บทสรุปและวิเคราะห์บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยุคแบ่งแยกประเทศภายใต้ 2 ระบบเศรษฐกิจก่อนการรวมประเทศใน ค.ศ. 1975

ภายหลังการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพเจนีวาที่ลงนามโดยฝรั่งเศสและเวียดนามใน ค.ศ. 1954 ส่งผลให้เกิดการขีดเส้นแดนแบ่งประเทศออกเป็น 2 ส่วนบนเส้นขนานที่ 17 ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Việt Nam Dân chủ Cộng hòa) หรือเรียกว่าเวียดนามเหนือ กับอีกประเทศได้แก่ประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม (Việt Nam Cộng hòa) หรือเวียดนามใต้ เนื่องจากอยู่ในสงครามทั้งสองประเทศจึงต้องทุ่มเททรัพยากรไปให้กับการทำสงครามเป็นหลัก ดังนั้น ส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจึงต้องพึ่งพาจากต่างประเทศ

สำหรับเวียดนามเหนือแนวทางการพัฒนาประเทศตามอุดมการณ์สังคมนิยมต้องประสบกับความยากลำบาก อันเป็นผลมาจากการขูดรีดของระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสเกือบ 61 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1884 จนถึง ค.ศ. 1945 (จิรายุทธ์ สีม่วงและภัสสรา บุญญฤทธิ์, 2565, หน้า 30-54; สุด จอนเจิดสิน, 2544) ส่งผลให้เศรษฐกิจของเวียดนามเหนือมีการผลิตสินค้าในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบจากสงครามและการทิ้งระเบิดจากอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม[1] ซึ่งกินเวลาอย่างยาวนานกว่า 19 ปี มีการประมาณการว่ามีผู้เสียชีวิตจากการทิ้งระเบิดกว่า 500,000 คน อีกทั้งเมือง โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมถูกทำลายลงอย่างมาก

ในช่วงเวลาดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ดำเนินนโยบายต่อสู้เพื่อรวมประเทศพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมตามแนวทางของสังคมนิยม เวียดนามเหนือเริ่มทำการปฏิรูปสังคมนิยมโดยเริ่มจากการปฏิรูปที่ดิน (Cải Cách Ruộng Đất) ตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 (Luật Cải cách Ruông đất) (มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ. 1954) ภายใต้ความช่วยเหลือจากประเทศจีน เป้าหมายเพื่อต่อต้านระบบศักดินา ยกเลิกระบบชนชั้นเจ้าที่ดิน หลังจากนั้นในช่วงปี ค.ศ. 1960 ก็เริ่มให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่สาม (Đại hội Đảng Toàn quốc Lần thứ III) มีมติให้ “การทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยม (Công nghiệp hóa Xã hội Chủ nghĩa)” เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยมีเจตนารมณ์ คือ

1 สงครามเวียดนาม (Chiến tranh Việt Nam) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ในเวียดนามเรียกว่า สงครามต่อต้านอเมริกา (Kháng chiến chống Mỹ) ซึ่งกินเวลาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1955 จนถึงวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1975

"สร้างเศรษฐกิจสังคมนิยมที่สมดุลและทันสมัย ผสมผสานอุตสาหกรรมเข้ากับเกษตรกรรมและยึดอุตสาหกรรมหนักเป็นรากฐาน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักอย่างสมเหตุสมผลในขณะเดียวกันก็มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเบาเพื่อมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศ จากประเทศเกษตรกรรมล้าหลังสู่ประเทศที่มีทั้งอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่ทันสมัย[2] " (Bộ Công Thương (MOIT), 2022)

หลังจากนั้นจึงได้ประกาศใช้แผนพัฒนา 5 ปี ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1961 - 1965 (Kế hoạch 5 năm lần thứ I năm 1961-1965)[3] โดยมีเป้าหมายคือการสร้างให้อุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เวียดนามเหนือได้พัฒนาอุตสาหกรรมด้วยวิธีการการมุ่งเป้าไปที่อุตสาหกรรมหนัก อันได้แก่ อุตสาหกรรมไฟฟ้า อุตสาหกรรมเชื้อเพลิง อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมเคมี ฯลฯ ภายใต้แผนดังกล่าวรัฐบาลมีมาตรการในการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ การเพิ่มเงินลงทุนในอุตสาหกรรม โดยในช่วงเวลาสี่ปีของการดำเนินการตามแผนพัฒนารัฐบาลได้ใช้ลงทุนในการพัฒนาอุตสาหกรรมถึง 48 % ของเงินลงทุนภาครัฐทั้งหมด ในจำนวนนี้มีถึง 78% ที่เป็นเงินลงทุนที่ใช้ในอุตสาหกรรมหนัก (Đặng Phong, 2008, p. 120, pp. 319-320)

อย่างไรก็ดี การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วง ค.ศ. 1954 - 1975 นั้นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศคือสหภาพโซเวียต จีนและประเทศในกลุ่มสังคมนิยมอื่น ๆ โดยมีการช่วยเหลือทางสินค้าต่าง ๆ รวม 2,362,581 ตัน คิดเป็นเงินประมาณ 7 พันล้านรูเบิ้ล (ประมาณ 6.8 พันล้านเหรียญดอลล่าสหรัฐ) ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งเป็นการสนับสนุนทางการทหารและอีกครึ่งหนึ่งเป็นการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1970 - 1974 เวียดนามเหนือได้รับเงินสนับสนุนจากกลุ่มประเทศสังคมนิยมกว่า 3,000 ล้านเหรียญดอลล่าสหรัฐ (Đặng Phong, 2008, p. 120, pp. 319-320)

ส่วนรัฐบาลเวียดนามใต้ภายใต้การนำของประธานาธิปดีโงดิ่ญเสี่ยม (Tổng thống Ngô Đình Diệm)[4] ได้เริ่มดำเนินการแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี โดยใช้นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า วัตถุประสงค์คือเพื่อผลิตทดแทนการนำเข้าและเพิ่มการส่งออกเพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศ โดยเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมเบา ได้แก่ อุตสาหกรรมสินค้าอุปโภค

2 มาจากภาษาเวียดนามต้นฉบับคือ "Xây dựng một nền kinh tế xã hội chủ nghĩa cân đối và hiện đại, kết hợp công nghiệp với nông nghiệp và lấy công nghiệp nặng làm nền tảng, ưu tiên phát triển công nghiệp nặng một cách hợp lý, đồng thời ra sức phát triển nông nghiệp và công nghiệp nhẹ, nhằm biến nước ta từ một nước nông nghiệp lạc hậu thành một nước có công nghiệp hiện đại và nông nghiệp hiện đại".

3 ซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า "แผนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจประชาชาติ 5 ปี ครั้งที่ 1 (1961-1965) (Kế hoạch 5 năm lần thứ nhất phát triển kinh tế quốc dân (1961-1965))"

4 ในประเทศไทย หนังสือวิชาการส่วนใหญ่มักทับศัพท์ว่า โงดินห์เดียม

และบริโภค อุตสาหกรรมแปรรูป เพื่อตอบสนองตลาดภายในประเทศ (Nguyễn Huy, 1972, pp. 22) ภายหลังจากที่รัฐบาลของเสี่ยมล่มสลายไปใน ค.ศ. 1965 นโยบายอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าก็ได้ถูกยกเลิกไป รวมทั้งยกเลิกการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและหันมาใช้นโยบายเศรษฐกิจเสรีโดยรัฐแทรกแซงน้อยที่สุด การยกเลิกการปกป้องอุตสาหกรรมยอดอ่อนอย่างอุตสาหกรรมเสื้อผ้า อุตสาหกรรมน้ำตาลอย่างฉับพลันส่งผลให้เศรษฐกิจเวียดนามใต้รับผลกระทบอย่างหนัก แม้จะมีอุตสาหกรรมบางสาขาที่สามารถพัฒนาได้ดี แต่การผลิตของอุตสาหกรรมยังคงมีขนาดเล็ก มีเงินลงทุนต่ำแต่มีผลผลิตสูงจากการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าทุนจากต่างประเทศ โดยสินค้าทุนที่นำเข้าโดยมากมาจากเงินช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ทำให้เวียดนามใต้ต้องพึ่งพิงเงินทุนจากสหรัฐอเมริกาอย่างมาก ผลก็คือการผลิตอุตสาหกรรมภายใต้นโยบายเศรษฐกิจเสรีของเวียดนามใต้ไม่ประสบผลสำเร็จแต่กลับต้องพึ่งพิงภายนอกมากยิ่งขึ้นเพราะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในได้ การค้ามีการพัฒนามากกว่าการผลิตอุตสาหกรรมในภาพรวมภาคอุตสาหกรรมของเวียดนามใต้มีการเจริญเติบโตก่อนที่จะถดถอยในช่วง ค.ศ. 1972 อันเป็นผลกระทบจากสงคราม (Nguyễn Huy, 1972, pp. 12 – 14; สุด จอนเจิดสิน, 2001, หน้า 292-293)

ในช่วงปี ค.ศ. 1954 - 1975 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนเงินให้แก่เวียดนามใต้มากกว่า 10 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ตามมูลค่าใน ค.ศ. 1960) (Đặng Phong, 1991, p. 66) การสนับสนุนของอเมริกาเป็นการสนับสนุนทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การสนับสนุนทางการค้าโดยมีวัตถุประสงค์การสนับสนุนการนำเข้าสินค้าและการคลังแก่รัฐบาลเวียดนามใต้ การสนับสนุนสินค้าเกษตรในรูปแบบของอาหารและธัญพืช การสนับสนุนตามโครงการเป็นการสนับสนุนด้วยเงินหรือสิ่งของตามภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งการบริหาร สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยมากเป็นการสนับสนุนแบบให้เปล่า ส่วนการให้สนับสนุนแบบให้ยืมนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1955 จนถึง ค.ศ. 1975 นั้นรวมกันมีไม่ถึง 200 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (Đặng Phong, 2004, pp.187-188)

จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าช่วงก่อนการรวมประเทศนั้นบริบททางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศทั้งเวียดนามเหนือและใต้อยู่ในสภาวะปั่นป่วนและไม่ได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่องมากนักเนื่องจากอยู่ในภาวะสงคราม ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกเป็นหลัก

บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ค.ศ. 1976 – 2020

โดยสามารถแบ่งการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นช่วง 2 เวลา ดังนี้

1. การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยรัฐภายใต้ระบบเศรษฐกิจจากการวางแผนส่วนกลางหลังการรวมประเทศใน ค.ศ. 1976 ถึงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ค.ศ. 1986

ภายหลังจากการรวมประเทศในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1976 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศด้วยการใช้ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยได้ประกาศใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจากการวางแผนส่วนกลางตามตัวแบบเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต ซึ่งรัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมทั้งพยายามที่จะฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม เช่น ปัญหาระบบการรวมค่าเงิน ปัญหาว่างงาน เป็นต้น อย่างไรก็ดีการพัฒนาดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้การพึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ

โดยแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ประกาศใช้ในช่วง ค.ศ. 1976 ไปจนถึงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1986 เป็นแผนพัฒนาที่สืบทอดอุดมการณ์มาจากแผนพัฒนา 5 ปี ครั้งที่ 1 ตั้งแต่ช่วงที่ยังไม่ได้มีการรวมประเทศ ได้แก่ แผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1976 – 1980 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ II năm 1976 - 1980) และต่อเนื่องไปจนแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1981 – 1985 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ III năm 1981 – 1985) อันมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่เน้นการสร้างสวัสดิการของสังคมโดยรัฐ รัฐมีบทบาทในวางแผนกระจายสินค้าแทนระบบตลาดเสรีด้วยการจำกัดการซื้อขายด้วยเงินสดและขนส่งสินค้าระหว่างพื้นที่ สินค้าจะถูกกระจายผ่านระบบคูปอง (hệ thống tem phiếu) ของรัฐตามทะเบียนบ้าน (hộ khẩu) ซึ่งรัฐจะเป็นผู้กำหนดจำนวนสินค้าได้แก่ ข้าว อาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคที่แต่ละครอบครัวจะได้รับในแต่ละปี ในช่วงเวลาดังกล่าวในภาษาเวียดนามเรียกว่า “เถ่ยบาวเก็บ (Thời Bao Cấp)” หรือ “ช่วงเวลารัฐอุดหนุน (subsidy period)”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การทำให้เป็นอุตสาหกรรมสังคมนิยมของแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ครั้งที่ 2 นี้พรรคได้ใช้รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยรัฐมีบทบาทนำ เริ่มต้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นหลัก ส่วนพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเบาเป็นลำดับรอง โดยให้ความสำคัญกับการจัดหาทรัพยากรในประเทศผ่านกลไกกลางของรัฐและการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ (import substituting industrialization)

การปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอยู่ภายใต้ช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตให้ทุนดำเนินการถึง 60% ของแผนการดำเนินงานพัฒนาหรือประมาณ 32,000 ล้านเหรียญดอลล่าสหรัฐในรูปแบบสินเชื่อที่มีเงื่อนไขพิเศษ โดยเฉพาะโครงการต่างๆ จำนวนทั้งหมด 200 โครงการนั้นกว่า 40 โครงการเป็นโครงการสำคัญที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุน ได้แก่ โครงการพลังงานไฟฟ้า การสำรวจน้ำมันและแร่ การขนส่งสื่อสาร อุตสาหกรรมการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ ในมิติการพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้นั้นสหภาพโซเวียตได้มีข้อตกลงรับผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาเวียดนามเข้าไปศึกษาในสหภาพโซเวียตจำนวน 30,000 คนและอีก 6,000 คนไปศึกษาในยุโรปตะวันออก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเทคโนโลยีและวิทยาการกลับมาปรับใช้ในเวียดนาม นอกจากนี้ยังยกเลิกหนี้สินทั้งหมดใน ค.ศ. 1976 รวมทั้งให้เงินช่วยเหลืออีก 12,000 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประสิทธิเดช

วิชิตสรสาคร, 2521, หน้า 63)

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยเริ่มต้นกระบวนการทำให้อุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่และเล็กของเอกชนและชนชั้นกระฎุมพีให้ตกมาเป็นของรัฐตั้งแต่ช่วงปลายปี ค.ศ. 1976 และแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1978 โดยได้เริ่มดำเนินการในพื้นที่ภาคใต้ก่อนใน ค.ศ. 1976 รัฐเริ่มปฏิรูปตามแนวทางของลัทธิสังคมนิยมด้วยการปลอดปล่อยชนชั้นจากการขูดรีดของนายทุนนายหน้า (comprador) โดยเฉพาะการเข้ายึดกิจการและขับไล่กระฎุมพีจีนโพ้นทะเล (hoa kiều)[5] (Rowley & Evans, 1990, p. 51) รวมทั้งการทำให้โรงงานต่างๆ ของนายทุนต่างชาติที่ถูกทิ้งและหลบหนีออกไปนอกประเทศให้เป็นของส่วนรวมแบบสังคมนิยม (chủ nghĩa tập thể) ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า “การทำให้เป็นของรัฐ (quốc hữu hóa)”[6] เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการใน ค.ศ. 1978 กิจการของรัฐมีจำนวนประมาณ 20,000 – 30,000 แห่ง โดยรัฐมีหน้าที่ในการวางแผนรับผิดชอบ ตั้งแต่วางแผนผลิต กำหนดราคา จัดการแรงงาน เงินลงทุน วัตถุดิบ (Minh Ngọc, 2014) พร้อมกันนี้รัฐยังได้จัดตั้งสถานประกอบการอื่นๆ อีก ได้แก่ ก่อตั้งสถานประกอบการร่วมระหว่างรัฐกับเอกชน (xí nghiệp công tư hợp doanh) 498 แห่ง ก่อตั้งสถานประกอบการสหกรณ์ชุมชน/มอบหมายงาน/สั่งทำของ (xí nghiệp hợp tác xã, gia công, đặt hàng) อีกจำนวน 1,600 แห่ง กระบวนการทำให้เป็นของรัฐส่งผลให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมเอกชน (xí nghiệp công nghiệp tư doanh) เหลือเพียง 6% และคนงานที่ทำงานให้ภาคเอกชนเพียง 5% เท่านั้น

ภายหลังจากดำเนินการเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลางเศรษฐกิจของเวียดนามยังคงเติบโตอย่างช้าๆ ในช่วง ค.ศ. 1979 - 1980 ช่วงปลายของแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 2 การผลิตอุตสาหกรรมต้องชะงักลงเนื่องจากการผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีขนาดเล็ก ระบบรัฐอุดหนุนไม่สามารถเชื่อมโยงกับการจัดหาทรัพยากรและตอบสนองความต้องการภายในได้ จากตัวเลขของภาครัฐพบว่า การผลิตสินค้าจำเป็นสามารถตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้เพียง 50 % ของกลไกการกระจายผ่านระบบคูปองอุดหนุนของรัฐเท่านั้น (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. a)

นอกจากนี้ เวียดนามยังต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจถดถอยจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ การสนับสนุนจากต่างประเทศลดลงโดยเฉพาะจากประเทศจีน ปัญหาการเพิ่มงบประมาณทางการทหารจากการทำสงครามระหว่างเวียดนาม-กัมพูชา (เขมรแดง) และสงครามเวียดนาม-จีน จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เวียดนามต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียตมากขึ้นและสามารถกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามในช่วงนี้สามารถฟื้นฟูได้เนื่องมาจากการช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต

โดยในปี ค.ศ. 1978 เวียดนามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสภาเพื่อความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (Council for Mutual Economic Assistance) หรือ คอมิคอน (Comecon)

5 ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่จีนกล่าวอ้างและนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามและนำไปสู่สงครามชายแดนจีน–เวียดนาม (Chiến tranh biên giới Việt-Trung) ในปี ค.ศ. 1979

6 โดยคำดังกล่าวแปลว่า Nationalization ในภาษาอังกฤษ

อันเป็นองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจของรัฐสังคมนิยมจำนวนหนึ่งภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต หลังจากนั้นในช่วง ค.ศ. 1978 – 1980 สหภาพโซเวียตได้ให้เงินช่วยเหลือเวียดนามประมาณ 700 ล้านถึง 1,000 ล้านเหรียญดอลล่าสหรัฐทุกปี โดยอยู่ในรูปแบบของเงินยืม เงินเชื่อสินค้า การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีและการอบรม โครงการสนับสนุนต่าง ๆ โดยแลกกับการให้สหภาพโซเวียตเข้ามาตั้งฐานทัพในอ่าวกามรัญ (Cam Ranh) และนครด่าหนัง (Đà Nẵng) ในช่วง ค.ศ. 1979 (Hồ Trung Nghĩa, 2015; ประสิทธิเดช วิชิตสรสาคร, 2521, หน้า 57)

พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มผ่อนปรนระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมวางแผนส่วนกลางแบบเข้มข้นลงในเดือนกันยายน ค.ศ. 1979 ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรครุ่นที่ 4 (Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa IV) ครั้งที่ 6 ที่ประชุมได้ออกมติที่ 21-NQ/TW ลงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1979 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยมีเนื้อหาหลัก อาทิ สินค้าบางชนิดที่รัฐทำการผลิตแต่มีกลุ่มหัตถกรรมหรือเอกชนผลิตแล้วมีผลิตภาพมากกว่าก็อนุญาตให้ผลิตต่อไปได้ ให้บริษัทเอกชนในภาคใต้ที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับบริษัททุนนิยมต่างประเทศมาผลิตสินค้าส่งออกที่จำเป็นภายใต้การบริหารของรัฐ ให้มีการปรับปรุงราคาอาหารและราคาสินค้าเกษตรอื่น ๆ ตามข้อตกลง อนุญาตให้หน่วยการผลิตท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการสินค้าบางชนิดที่ไม่ใช่สินค้าที่ส่วนกลางบริหารจัดการ รวมทั้งอนุญาตให้หน่วยการผลิตท้องถิ่นสามารถกำหนดจำนวนการผลิตและแลกเปลี่ยนระหว่างกันได้ เป็นต้น

ต่อมาในการปฏิบัติแผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1981 – 1985 ภายใต้การประนีประนอมระหว่างฝ่ายอุดมการณ์และฝ่ายปฏิบัติของพรรค รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนการผลิตในภาคต่าง ๆ ทั้งอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม อุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบาให้เหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งปรับการบริหารอุตสาหกรรมของรัฐและสหกรณ์ด้วยการกระจายอำนาจ โดยได้ออกมติหมายเลข 25/CP (Quyết định 25/CP) ลงวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1981 ให้อนุญาตรัฐวิสาหกิจสามารถตัดสินใจทำการผลิตและสามารถขายผลผลิตส่วนเกินจากที่รัฐกำหนดได้

อย่างไรก็ดี รัฐยังคงรักษากลไกการวางแผนการรวมศูนย์ที่ส่วนกลางเอาไว้ ดังนั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของเวียดนามในภาพรวมจึงไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก แม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจากการวางแผนส่วนกลางจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ในช่วง 10 ปีของการพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งแต่ภายหลังการรวมประเทศในปี ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 1986 รัฐบาลได้ลงทุนในสาขาอุตสาหกรรมถึง 65 พันล้านดง (มูลค่าคำนวณในปี ค.ศ. 1982) แบ่งเป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมหนักมากกว่า 70 % และที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมเบาประมาณ 30 % จนถึง ค.ศ. 1985 รัฐวิสาหกิจของรัฐที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 3,220 แห่งและมีฐานการผลิต 36,630 แห่ง แรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมอีก 2.653 ล้านคน โดยมีข้อจำกัดได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตที่ล้าสมัยและมีกำลังการผลิตน้อย รวมทั้ง

รัฐต้องใช้งบประมาณอุดหนุนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ขาดทุนส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้งบประมาณที่ไม่สมดุล (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. a) ประกอบกับการผลิตทางการเกษตรกรรมยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้อย่างเพียงพออันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและปัญหาภัยพิบัติที่มีผลต่อปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรในช่วงปลายปี ค.ศ. 1978 และ ค.ศ. 1979 จนนำไปสู่ปัญหาความอดยากภายในประเทศ

นอกจากปัจจัยภายในดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเวียดนาม ได้แก่ การลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศมหาอำนาจสังคมนิยมโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตในช่วงปลายปี ค.ศ. 1980 ประกอบกับบริบทโลกช่วงปี ค.ศ. 1980 ไปจนสิ้นสุดลงของสงครามเย็นที่จบลงด้วยชัยชนะของอุดมการณ์ทุนนิยม ส่งผลให้ระบบทุนนิยมแพร่ขยายไปทั่วโลก ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้เวียดนามต้องปรับตัวและเปิดกว้างกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น จนนำไปสู่การปฏิรูปโด๋ยเหมยใน ค.ศ. 1986

2. การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดภายใต้ระบบเศรษฐกิจตลาดมุ่งสู่สังคมนิยม ค.ศ. 1986 – 2020

การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตแบบตลาดเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 สามารถแบ่งเป็น 3 ยุคย่อย ได้ดังนี้

2.1 การเปลี่ยนผ่านของการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมช่วง ค.ศ. 1986 – 1990

ในการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 6 ค.ศ. 1986 (Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI Năm 1986) ได้ประกาศใช้ระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจตลาดมุ่งสู่สังคมนิยม (Kinh tế Thị trường Định hướng Xã hội Chủ nghĩa)” โดยเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางแบบสังคมนิยมไปสู่ระบบที่ผสมผสานเศรษฐกิจแบบวางแผนส่วนกลางกับระบบตลาดและได้ประกาศใช้แผนพัฒนาแห่งรัฐ 5 ปี ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1986 - 1990 (Kế hoạch Nhà nước 5 năm lần thứ IV năm 1986-1990) ออกมาเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ การปฏิรูปดังกล่าวเรียกว่าการปฏิรูป “โด๋ยเหมย” (Đổi Mới)” ซึ่งคำว่า “Đổi” แปลว่า “เปลี่ยน” และคำว่า “Mới” แปลว่า “ใหม่” อันหมายถึง การเปลี่ยนใหม่ที่ไม่เพียงแต่ในมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้นหากแต่ยังหมายรวมถึงมิติอื่น ๆ ทั้งมิติสังคมและการเมืองรวมทั้งความคิด (tư duy) อีกด้วย[7] จากการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้กลไกตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการประสานกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างเอกชนและรัฐ โดยเฉพาะการให้อนุญาตให้เอกชนเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง การก่อตั้งตลาดหลักทรัพย์สำหรับรัฐวิสาหกิจและเอกชน รวมทั้งการยกเลิกระบบคูปองรัฐอุดหนุนอันเป็นการสิ้นสุดของยุค “เถ่ยบาวเก๊ิบ”

ในส่วนของเศรษฐกิจภาครัฐอันได้แก่รัฐวิสาหกิจ รัฐบาลได้ออกคำสั่งที่ 217 HĐBT (Quyết định 217 HĐBT) ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1987 คำสั่งดังกล่าวให้สิทธิ

7 เนื่องจากคำว่า โด๋ยเหมยมีความหมายมากกว่า การปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (Economic Reform) ดังจะเห็นว่ามีการ เปลี่ยนใหม่ในหลายมิติทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงวิธีคิด ดังนั้นผู้เขียนจึงเสนอให้คงทับศัพท์และใช้คำว่าโด๋ยเหมยไว้ในบทความ

รัฐวิสาหกิจมีอิสระมากขึ้น โดยให้อิสระรัฐวิสาหกิจในการวางแผนเศรษฐกิจรวมทั้งการเพิ่มรายรับเพื่อชดเชยรายจ่ายและการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเอง

ส่วนภาคเศรษฐกิจนอกภาครัฐรัฐเริ่มสนับสนุนภาคเศรษฐกิจนอกภาครัฐให้ขยายการผลิตเพื่อดึงดูดเงินลงทุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยรัฐสภาได้ผ่านกฎหมายการลงทุนต่างประเทศ (Luật Đầu tư Nước ngoài) ฉบับแรกในวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1987 (มีผลบังคับใช้วันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1988) รวมทั้งมาตรการในการส่งเสริมการลงทุนต่าง ๆ ส่งผลให้ภายหลังการผ่านกฎหมายการลงทุนระหว่างประเทศ เวียดนามเริ่มมีการลงทุนจากต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา โดยมีจำนวนโครงการและจำนวนเงินจดทะเบียนลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ 37 โครงการ เงินลงทุนจดทะเบียน 360 ล้านดอลล่าสหรัฐใน ค.ศ. 1988 ก่อนจะเพิ่มเป็น 69 โครงการ มีเงินลงทุนจดทะเบียน 520 ล้านดอลล่าสหรัฐ ใน ค.ศ. 1989 และใน ค.ศ. 1990 มี 108 โครงการ มีจำนวนเงินลงทุนจดทะเบียน 590 ล้านดอลล่าสหรัฐ (Tuan, Thang & Hua, 1994, pp. 35-36)

นอกจากนี้ การออกกฎหมายและมาตรการดังกล่าวยังเป็นการที่รัฐให้สิทธิเอกชนภายในประเทศลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและดำเนินธุรกิจแข่งขันกับรัฐได้ รวมทั้งให้อิสระเอกชนในการขายสินค้า จากเดิมก่อนการปฏิรูปโด่ยเหมยนั้นการซื้อขายสินค้าของหน่วยงานผลิตเอกชนต่าง ๆ มีสิทธิเพียงขายสินค้าให้แก่หน่วยงานรัฐเท่านั้น แต่ตั้งแต่ ค.ศ. 1989 เป็นต้นมาหน่วยการผลิตต่าง ๆ มีสิทธิในการขายสินค้าให้กับหน่วยธุรกิจใดก็ได้ที่มีใบอนุญาตดำเนินกิจการ (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. b) อย่างไรก็ดี ในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงรัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอยู่เนื่องจากยังผู้กระทำการอื่น ได้แก่ กลุ่มทุนในประเทศและกลุ่มทุนข้ามชาตินั้นยังไม่ได้มีบทบาทในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของเวียดนามมากนัก

ในช่วงเวลานี้นั้นรัฐเริ่มมีแนวคิดที่จะปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์จากอุตสาหกรรมเพื่อการทดแทนการนำเข้าสู่ยุทธศาสตร์ผสมระหว่างการผลิตเพื่อการส่งออกพร้อมกับการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ดังจะเห็นได้จากมติของการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 6 ค.ศ. 1986 นี้ได้มีมติให้ดำเนินการมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตธัญพืชและอาหารเพื่อเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าส่งออก แต่อย่างไรก็ดีเศรษฐกิจของประเทศในช่วงนี้ยังไม่ได้เจริญเติบโตมากนักเนื่องจากบริบทภายในประเทศที่เพิ่งมีการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่รวมทั้งบริบทระหว่างประเทศที่เวียดนามยังคงถูกคว่ำบาททางเศรษฐกิจจากประเทศอื่น ๆ

2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมช่วง ค.ศ. 1991 – 2000

ในการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ ครั้งที่ 7 ค.ศ. 1991 (Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VII năm 1991) ที่ประชุมได้บรรจุเนื้อหาประเด็น “การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย (công nghiệp hóa, hiện đại hóa)[8] ” เป็นครั้งแรกในเอกสารมติ

8 ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า industrialization and modernization

การประชุมของพรรค พร้อมกันนั้นยังได้บรรจุไว้ใน “ยุทธศาสตร์การรักษาเสถียรภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศจนถึง ค.ศ. 2000 (Chiến lược ổn định và phát triển kinh tế - xã hội nước ta đến năm 2000)” เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมและความทันสมัยไว้ในทิศทางการพัฒนาประเทศ หลังจากนั้นในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม สมัยที่ 7 (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa VII) ครั้งที่ 7 ในวันที่ 25-30 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 ก็ได้ออก “มติว่าด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีจนถึงปี ค.ศ. 2000 ตามทิศทางการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยของประเทศและสร้างชนชั้นแรงงานในยุคใหม่ (Về phát triển công nghiệp, công nghệ đến năm 2000 theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và xây dựng giai cấp công nhân trong giai đoạn mới)” เพื่อวางแผนกำหนดกลไกและนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและส่งเสริมงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยตั้งเป้าเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 2 ถึง 2.5 เท่าเมื่อเทียบกับค.ศ. 1990 และต้องการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรมในอัตราเฉลี่ย 13-15% ต่อปี เพื่อให้สัดส่วนของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์มวลรวมอยู่ที่ประมาณ 30% ภายใน ค.ศ. 2000

การส่งเสริมการทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัยภายใต้ยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อการส่งออกดังกล่าวดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดใน ค.ศ. 1991 โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางการทูตในลักษณะพหุนิยม หรือที่เรียกว่า “การทำให้เป็นพหุภาคีและหลากหลาย (đa phương hóa, đa dạng hóa)”[9] มากกว่าจะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มสังคมนิยมเพียงกลุ่มเดียวดังเช่นในยุคสงครามเย็น ดังจะเห็นได้จากในช่วง ค.ศ. 1992 เป็นต้นมา เวียดนามกลับมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับองค์กรเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้แก่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียและนำมาสู่การยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรในหลายประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1994 ก่อนที่เดือนธันวาคมปีเดียวกันเวียดนามก็ได้ส่งเอกสารเพื่อเข้าร่วมองค์กรการค้าโลกอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1995 รวมทั้งการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1995 ซึ่งการปรับนโยบายต่างประเทศดังกล่าวเป็นการบูรณาการตัวเองเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกอันมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาการลงทุนจากต่างประเทศ การความช่วยเหลือด้านสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งแสวงหาตลาดในการส่งออก

รัฐเริ่มค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองไปสู่ผู้สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยการสร้างกลไกการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุน ดังจะเห็นได้จากการริเริ่มโครงการเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก (khu chế xuất: export

9 ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า multilateral and diversified diplomacy

processing zone) ในช่วงค.ศ. 1991 - 1993 โดยเริ่มจากรัฐบาลได้ผ่านคำสั่งที่ 322-HDBT (Nghị định 322-HĐBT năm 1991) ว่าด้วยการส่งเสริมกฎระเบียบเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก ลงวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1991 ให้มีการจัดตั้งเขตแปรรูปเพื่อการส่งออกและนิคมอุตสหกรรม โดยได้มีการตั้งนิคมเขตแปรรูปส่งออกขึ้นที่แรกในเขตเตินถ่วน (Tân Thuận) ในนครโห่จี๋มิญ (Hồ Chí Minh) ใน ค.ศ. 1991 ตามมาด้วยการสร้างนิคมเขตแปรรูปส่งออกเขตแปรรูปส่งออกลิงจุงหนึ่ง (Khu chế xuất Linh Trung I) ในเขตทูดึ๊ก (Thủ Đức) ทางตะวันออกเฉียงเหนือของนครโห่จี๋มิญในปี ค.ศ. 1992

หลังจากนั้นเขตแปรรูปเพื่อการส่งออกและนิคมอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ในช่วง ค.ศ. 1995 - 1997 เกิดนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 38 แห่งในพื้นที่จังหวัดและนครต่างๆ ได้แก่ นครโห่จี๋มิญ (Hồ Chí Minh) กว๋างนิญ (Quảng Ninh) กว๋างนาม (Quảng Nam) บิญเซือง (Bình Dương) จนถึงปี ค.ศ. 1997 เวียดนามมีนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 41 แห่ง (Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, Bùi Việt Cường, Trần Minh, Nguyễn Thị Thực, Trịnh Thị Tuyết Dung, Phan Thị Song Hương, Nguyễn Hồng Anh, 2020, pp. 126-133)

นอกจากนี้รัฐบาลได้มีมติผ่านแผนการพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจสำคัญ (Key Economic Region หรือ Vùng Kinh Tế Trọng Điểm) ซึ่งถือหนึ่งในมาตรการในการพัฒนาอุตสาหกรรมและทันสมัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในประเทศสู่อุตสาหกรรมและการบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลก โดยรัฐได้เริ่มทำการศึกษาบริบทและทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละจังหวัด/นครเพื่อยกระดับเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ในช่วงปลายของปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลได้ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศเพื่อพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของสามภูมิภาคจนถึง ค.ศ. 2010 (Quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế - xã hội ba vùng kinh tế trọng điểm quốc gia đến năm 2010) โดยประกอบไปด้วย 13 จังหวัดและนครในสามภูมิภาค เหนือ กลาง และใต้[10]

โดยให้จัดลำดับความสำคัญของการลงทุนในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตที่เอื้อต่อการส่งออกและสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ รัฐได้สนับสนุนการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรม ได้แก่ ซุงก๊วด (Dung Quất) เดี่ยนนาม-เดี่ยนง๊อก (Điện Nam - Điện Ngọc) ฮ่วาแข็ง-เลียนเจียว (Hoà Khánh - Liên Chiểu) ฟูบ่าย (Phú Bài) อานโด่น (An Đồn) เจินเมิย (Chân Mây) ติ่งฟอง (Tịnh Phong) และเตรียมพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ โดยกำหนดอุตสาหกรรมหลักได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรกรรม ป่าไม้และประมง อุตสาหกรรม

10 ประกอบไปด้วย I พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคเหนือ ได้แก่ ห่าโหน่อย (Hà Nội) ฮึงเอียน (Hưng Yên) ห่ายฝ่อง (Hải Phòng) กว๋างนิญ (Quảng Ninh) หายเซือง (Hải Dương) II พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคกลาง ได้แก่ เถื่อเทียนเฮว้ (Thừa Thiên Huế) ด่าหนัง (Đà Nẵng) กว๋างนาม (Quảng Nam) กว๋างหงาย (Quảng Ngãi) III พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญภาคใต้ ได้แก่ โห่จี๋มิญ (Hồ Chí Minh) บิ่ญเซือง (Bình Dương) บ่าเสียะหวุงเต่า (Bà Rịa -Vũng Tàu) ด่งนาย (Đồng Nai)

อาหารและสินค้าอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมการต่อเรือ เน้นประสานการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดึงดูดเงินลงทุน ซึ่งแผนดังกล่าวตั้งเป้าจะสร้างความเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม 18% - 20% ใน ค.ศ. 2000 และ 17% - 18% ในช่วง ค.ศ. 2001-2010 (Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, 2021, 1 tháng 7)

พร้อมกันนั้นยังได้แก้ไขกฎหมายการลงทุนโดยในเดือนมกราคม ค.ศ. 1996 เวียดนามผ่านกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ซึ่งปรับปรุงจากกฎหมายลงทุนต่างประเทศ ค.ศ. 1987 1990 1992 1996 ตามลำดับ กฎหมายฉบับนี้มุ่งดึงดูดการลงทุนโดยให้สิทธิในการลงทุนในระยะยาวที่สามารถยืดเวลาออกไปได้ถึง 70 ปี นอกจากนี้ยังให้สิทธิในการยกเว้นการจ่ายภาษีสินค้าส่งออกที่ออกจากเขตอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ซึ่งในบางกรณีรัฐบาลยกเว้นภาษี 2 ถึง 4 ปีในสินค้าบางชนิดและบางสินค้าอาจยกเว้นเป็นกรณีพิเศษถึง 8 ปี หรือจัดเก็บภาษีเพียง 10% หรือ 25% ต่อปีเท่านั้น หลังจากนั้นยังมีการปรับปรุงอีกครั้งในปี ค.ศ. 2000 โดยให้มีความเป็นสากลและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น การปรับปรุงกฎหมายมาพร้อมกับการลงนามความร่วมมือเพื่อความร่วมมือและสนับสนุนการลงทุนอีก 51 ฉบับ การปรับกลไกเชิงกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มทุนข้ามชาติ ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น โดยเฉพาะไต้หวัน เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ที่ต้องการฐานการผลิตแห่งใหม่ที่นอกเหนือจาก ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย รวมทั้งจีนที่ลงทุนในไต้หวันหันมาสนใจลงทุนในเวียดนามอันเนื่องมาจากการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับเวียดนามใน ค.ศ. 1991 และผลจากนโยบายการผลักดันเศรษฐกิจของจีนสู่โลกภายนอกใน ค.ศ. 1992 (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2541)

อย่างไรก็ดีในช่วง ค.ศ. 1991 – 2000 โครงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของเวียดนามยังอยู่ในโครงการขนาดเล็ก เงินลงทุนเฉลี่ยต่อโครงการอยู่ที่ 4 ล้านดอลล่าสหรัฐ โดยอยู่ในสาขาอุตสาหกรรมอย่างเสื้อผ้า รองเท้า เครื่องดื่ม อาหาร และโครงการลงทุนขนาดใหญ่อยู่ในสาขาอุตสาหกรรมเชื้อเพลิง การผลิตรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ โรงแรม การบริการการธนาคาร การเงิน การประกันของบริษัทการเงินขนาดใหญ่ โดยในช่วงเวลานี้นั้นกลุ่มทุนชาติของเวียดนามยังไม่ได้มีการขยายตัวมากนัก (Nguyễn Mại, 2017)

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ช่วง ค.ศ. 2001 – 2020

โดยสามารถสรุปบทบาทรัฐและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของเวียดนามในช่วง ค.ศ. 2001 ถึง ค.ศ. 2020 ได้ดังนี้

2.3.1 รัฐลดบทบาทจากผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมลงมาผ่านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในช่วงทศวรรษ 2000 รัฐบาลเวียดนามเริ่มดำเนินการแปลงรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลให้เป็นหุ้น (cổ phần hóa)[11] อย่างจริงจังมากขึ้นหลังจากได้เคยเริ่มเปิดทดลองดำเนินไปแล้วในช่วง ค.ศ. 1990 - 1996 หลังการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสมัยที่ 9 (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa IX) ครั้งที่ 3

11 คำว่า Cổ phần hóa แปลว่าการแปลงทำให้เป็นหุ้น หากแปลเป็นภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Equitization

ในวันที่ 13-22 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ได้มีการออกประกาศที่ 05-NQ/TW (Nghị quyết số 05-NQ/TW) ลงวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 2001 ให้การปฏิรูปและพัฒนายกระดับการดำเนินการของรัฐวิสาหกิจ (Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, 2003) และหลังจากการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสมัยที่ 9 ครั้งที่ 9 ในวันที่ 8-14 พฤษภาคม ค.ศ. 2014 ก็ได้มีมติให้เน้นย้ำถึงแปรรูปและขยายขอบเขตของรัฐวิสาหกิจเพื่อการเปิดขายหุ้นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งมติการประชุมสภาตัวแทนพรรคระดับชาติครั้งที่ 12 (Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII) ในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 2016 ก็ยังคงเน้นย้ำให้มีการดำเนินการส่งเสริมการแปลงให้เป็นหุ้นอย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี ค.ศ. 2020

การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้รัฐวิสาหกิจที่รัฐดูแลมีจำนวนลดลง จากเดิม ค.ศ. 1990 รัฐวิสาหกิจมีจำนวนกว่า 12,000 แห่ง แต่ใน ค.ศ. 2000 เหลือเพียง 6,000 แห่ง ต่อมาในค.ศ. 2011 มีเหลือเพียง 1,039 แห่ง ลดลงถึง 77% หากเปรียบเทียบกับ ค.ศ. 2000 โดยใน ค.ศ. 2011 รัฐวิสาหกิจจำนวน 1,309 แห่งนั้นประกอบไปด้วย รัฐวิสาหกิจในภาคอุตสาหกรรมจำนวน 248 แห่ง รัฐวิสาหกิจขนส่ง 135 แห่ง รัฐวิสาหกิจการเกษตร ประมงสัตว์น้ำ การป่าไม้ และการชลประทานเพื่อการเกษตรจำนวน 341 แห่ง และรัฐวิสาหกิจการค้า การบริการและการท่องเที่ยวจำนวน 471 แห่ง

หากพิจารณาสถิติมูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมตามภาคการผลิตช่วง ค.ศ. 2005 – 2010 จะพบว่ามูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมของภาครัฐมีมูลค่าการผลิตลดลงอย่างต่อเนื่องจาก ค.ศ. 2005 อยู่ที่ 24.9% ลงมาเหลือ 19.1 % ใน ค.ศ. 2010 สวนทางกับตัวเลขมูลค่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจากการลงทุนจากต่างประเทศและการผลิตอุตสาหกรรมนอกภาครัฐมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยใน ค.ศ. 2010 ทั้งสองภาครวมกันมีมูลค่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 80 ของมูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมทั้งหมด (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 มูลค่าการผลิตอุตสาหกรรมตามราคาจริงแบ่งตามภาคการผลิต ค.ศ. 2005 – 2010

(หน่วย: %)

ภาคการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม	2005	2006	2007	2008	2009	2010
การผลิตอุตสาหกรรมภาครัฐ	**24.9**	**22.1**	**19.9**	**18.1**	**18.3**	**19.1**
รัฐบาลกลาง	19.2	17.3	15.9	15.0	15.3	16.8
รัฐบาลท้องถิ่น	5.8	4.8	4.0	3.1	3.0	2.3
การผลิตอุตสาหกรรมนอกภาครัฐ	**31.3**	**33.5**	**35.4**	**37.3**	**38.5**	**38.9**
สหกรณ์	0.4	0.4	0.3	0.3	0.4	0.4
เอกชน	22.8	25.6	27.8	30.1	31.4	32.5
ปัจเจกบุคคล	8.1	7.5	7.3	6.9	6.7	6.0
การผลิตภาคอุตสาหกรรมจากการลงทุนจากต่างประเทศ	**43.8**	**44.4**	**44.7**	**44.6**	**43.2**	**42.0**
รวม	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

ที่มา: Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê, 2001

ใน ค.ศ. 2022 มีวิสาหกิจที่รัฐถือหุ้น 100% เหลืออยู่ 478 แห่ง และวิสาหกิจรัฐถือหุ้นตั้งแต่ 50% ขึ้นไปอยู่ที่ 676 แห่ง (Trâm Anh, 2023, 4 tháng 10) โดยรัฐยังคงเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ที่สำคัญในสาขาความมั่นคงของประเทศ เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ บริษัทเปโตรเวียดนาม (PETROVIETNAM) และกลุ่มปิโตรเลียมแห่งชาติเวียดนาม บริษัทเปโตรลิแม็ก (PETROLIMEX) กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานไฟฟ้า ได้แก่ เวียดนามอีเลคทริคชิติ (Vietnam Electricity) หรือ อีวีเอ็น (EVN) กลุ่มอุตสาหกรรมคมนาคม ได้แก่ กลุ่มบริษัทเวียดเทล (Viettel Group) เป็นต้น

2.3.2 รัฐสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการลงทุน ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางนโยบายในการสนับสนุนการลงทุน ในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังจะเห็นได้จากการที่รัฐมุ่งพัฒนาเครือข่ายการเดินทางทางบกและทางน้ำ ด้วยการพัฒนาการก่อสร้างระบบถนน ทางด่วน ทางรถไฟเหนือ – ใต้ และยกระดับทางรถไฟ การเดินทางทางน้ำภายในประเทศและทางทะเลที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 2015 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินพัฒนาโครงการสนามบินนานาชาติลองแทง (Cảng hàng không quốc tế Long Thành) เฟส 1 อันเป็นสนามบินขนาดใหญ่พร้อมเมืองการบินในพื้นที่ภาคใต้ โดยในช่วง ค.ศ. 2001 -2010 เงินลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีมูลค่าถึง 80 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นประมาณ 9% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และในช่วง ค.ศ. 2012-2016 เวียดนามมีตัวเลขการลงทุนในเติบโตในโครงสร้างพื้นฐานคิดเป็น 11 % ต่อปี ตลอดจน ค.ศ. 2017 เวียดนามยังคงเป็นประเทศลำดับต้น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้เงินลงทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคิดเป็น 5.7% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính, 2017, 22 tháng 9; Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính, 2012, 17 tháng 1; The Standard, 2565, 7 ตุลาคม)

นอกจากนี้ รัฐยังได้ผ่านและปรับปรุงกฎหมายธุรกิจโดยกฎหมายต่าง ๆ ในช่วง ค.ศ. 2000 จนถึง ค.ศ. 2005 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ธุรกิจเอกชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นไปที่การสร้างบรรยากาศของการลงทุนโดยเฉพาะการพัฒนาประเด็นกรรมสิทธิของอุตสาหกรรมเอกชน ส่งผลให้จำนวนอุตสาหกรรมเอกชนใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 160,000 แห่งในช่วง ค.ศ. 2000 - 2005 คิดเป็น 5 เท่าของ ค.ศ. 1990 และดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศได้ 232 ล้านล้านเวียดนามดง

2.3.3 การเลือกคัดเลือกพื้นที่และอุตสาหกรรมเป้าหมายในการกำหนดทิศทาง ส่งเสริมอุตสาหกรรม ในด้านการคัดเลือกพื้นที่ รัฐบาลได้ประกาศพื้นที่ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญเพิ่มเติมใน ค.ศ. 2004 ซึ่งบรรจุไว้ในแผนแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญจนถึง ค.ศ. 2010 และวิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 โดยให้เพิ่มเติมอีก 7 จังหวัด (จากเดิม 13 จังหวัด/นคร รวมทั้งสิ้น 20 จังหวัด/นคร) และให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงรวม 4 จังหวัด/นคร ในปี ค.ศ. 2009[12]

12 ได้แก่ I ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัด ห่าเต๋ย (Hà Tây) หวิญฟุก (Vĩnh Phúc) บั๊กนิญ (Bắc Ninh) II ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคกลาง ได้แก่ บิ่ญดิ่ญ (Bình Định) และ III ภูมิภาคเศรษฐกิจสำคัญภาคใต้ ได้แก่ เต๋ยนิญ (Tây Ninh) บิ่งเฟื้อก (Bình Phước) ล็องอาน (Long An)

(รวมทั้งสิ้น 24 นคร/จังหวัด) (Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ, 2021, 1 tháng 7)

หลังจากนั้นใน ค.ศ. 2006 รัฐก็ได้อนุมัติ “แผนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในเวียดนามถึง ค.ศ. 2015 และกำหนดวิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 (Quyết Định về Việc Phê Duyệt Quy Hoạch Phát Triển Các Khu Công Nghiệp Ở Việt Nam Đến Năm 2015 Và Định Hướng Đến Năm 2020)” เพื่อขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งผ่านแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเวียดนามแบ่งตามพื้นที่จนถึง ค.ศ. 2010 วิสัยทัศน์ถึง ค.ศ. 2020 (Quy hoạch tổng thể phát triển các ngành công nghiệp Việt Nam theo các vùng lãnh thổ đến năm 2010, tầm nhìn đến năm 2020) โดยภายใต้แนวนโยบายและแผนพัฒนาดังกล่าวได้รัฐได้กำหนดสาขาอุตสาหกรรมเป้าหมายของพื้นที่ 6 กลุ่มจังหวัด ได้แก่ (โปรดดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมายและพื้นที่กลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัด	สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย	พื้นที่จังหวัด
พื้นที่กลุ่มที่ 1 14 จังหวัด	มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเขื่อนพลังน้ำ การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ การใช้ประโยชน์และการแปรรูปแร่ธาตุ สารเคมี ปุ๋ย การถลุงโลหะ ผลิตวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมเครื่องจักรการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูป	บั๊กกั่น (Bắc Kạn) บั๊กซาง (Bắc Giang) กาวบั่ง (Cao Bằng) เดียนเบียน (Điện Biên) หว่าบิ่ญ (Hòa Bình) ห่าซาง (Hà Giang) ลายเจิว (Lai Châu) หล่างเซิน (Lạng Sơn) หล่าวกาย (Lào Cai) ฟู้เถาะ (Phú Thọ) เซินลา (Sơn La) ท้ายเงวียน (Thái Nguyên) เตี่ยนกวาง (Tuyên Quang) เอียนบ๋าย (Yên Bái)
พื้นที่กลุ่มที่ 2 14 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาวิศวกรรมเครื่องกล โรงไฟฟ้าระบบกำลังความร้อน การพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ อุตสาหกรรมสารเคมี อุตสาหกรรมถลุงโลหะ การใช้ประโยชน์และการแปรรูปแร่ธาตุ ผลิตวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมรองเท้าเพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การป่าไม้ การประมง	บั๊กนิญ (Bắc Ninh) ห่าไหน่ย (Hà Nội) ห่าติ๋ญ (Hà Tĩnh) หายเซื่อง (Hải Dương) ห่ายฝอง (Hải Phòng) ห่านาม (Hà Nam) ฮึงเอียน (Hưng Yên) นามดิ่ญ (Nam Định) นิงบิ่ญ (Ninh Bình) เหงะอาน (Nghệ An) กว๋างนิญ (Quảng Ninh) ท้ายบิ่ญ (Thái Bình) ทัญฮว้า (Thanh Hóa) หวิญฟุก (Vĩnh Phúc)
พื้นที่กลุ่มที่ 3 10 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ป่าไม้ ประมง อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน เครื่องจักรผลิตอุปกรณ์ก่อสร้าง อุตสาหกรรมการผลิตทอผ้า อุตสาหกรรมรองเท้า อุตสาหกรรมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	บิ่ญดิ่ญ (Bình Định) ด่าหนัง (Đà Nẵng) คั้งห่า (Khánh Hòa) นิญถ่วน (Ninh Thuận) ฟู้เยียน (Phú Yên) กว๋างบิ่ญ (Quảng Bình) กว๋างนาม (Quảng Nam) กว๋างหงาย (Quảng Ngãi) กว๋างจิ (Quảng Trị) เถื่อเทียนเว้ (Thừa Thiên-Huế)
พื้นที่กลุ่มที่ 4 4 จังหวัด	มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเขื่อนพลังน้ำ อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าและการขุดค้น การแปรรูปแร่	ด๊ักลัก (Đắk Lắk) ด๊ักนง (Đắk Nông) ซาลาย (Gia Lai) กอนตูม (Kon Tum)
พื้นที่กลุ่มที่ 5 8 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสหกรรมขุดค้นและแปรรูปเชื้อเพลิง ไฟฟ้าอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ประมง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องจักรกล เครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ อุตสาหกรรมเคมี เคลัะเคมี การพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ รองเท้าหนังคุณภาพสูงเพื่อการส่งออก การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูง พัฒนาผลิตภัณฑ์อัจฉริยะ	บาเสียะ-หวุงเต่า (Bà Rịa-Vũng Tàu) บิ่ญเซื่อง (Bình Dương) บิ่ญเฟื้อก (Bình Phước) บิ่ญท่วน (Bình Thuận) ด่งนาย (Đồng Nai) เลิมด่ง (Lâm Đồng) โฮจิ๋มิญ (Hồ Chí Minh) เต๋ยนิญ (Tây Ninh)
พื้นที่กลุ่มที่ 6 13 จังหวัด	มุ่งเน้นไปการพัฒนาอุตสหกรรมแปรรูปเกษตร ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ประมงเพื่อการส่งออก สาขาอุตสาหกรรมที่ใช้ภัชธรรมชาติ วิศวกรรมเครื่องกลเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมภายหลังการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษา อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การป่าไม้ การประมง กลศาสตร์การต่อเรือ	อานซาง (An Giang) บักเลี้ยว (Bạc Liêu) เบ็นแจ (Bến Tre) เกิ่นเทอ (Cần Thơ) ดงท้าป (Đồng Tháp) เห่าซาง (Hậu Giang) เกียนซาง (Kiên Giang) ล็องอาน (Long An) ก่าเมา (Cà Mau) ซ็อกจัง (Sóc Trăng) เตี่ยนซาง (Tiền Giang) จ่าวิญ (Trà Vinh) หวิงฟุก (Vĩnh Long)

ที่มา: ผู้เขียนสรุปจากแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเวียดนามแบ่งตามพื้นที่จนถึง ค.ศ. 2010 วิสัยทัศน์ถึงปี ค.ศ. 2020

ก่อนที่ในปี ค.ศ. 2009 จะมีมติให้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง รวม 4 นคร/จังหวัด ได้แก่ เกิ่นเทอ (Cần Thơ) อานซาง (An Giang) เกียนซาง (Kiên Giang) และ ก่าเมา (Cà Mau)

ในช่วงนี้เองที่รัฐบาลได้เริ่มก่อตั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง (khu công nghiệp công nghệ cao) และเขตเศรษฐกิจประตูชายแดน (khu kinh tế cửa khẩu) โดยใน ค.ศ.1998 ได้เกิดนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงแห่งแรก ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงหว่าลาก (Khu CNC Hòa Lạc) ที่ห่าโหน่ย ตามมาด้วยนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงนครโห่จี๋มิญ (Khu CNC TP. Hồ Chí Minh) ในค.ศ. 2002 และนิคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงนครด่าหนัง (Khu CNC TP. Đà Nẵng) ใน ค.ศ. 2010

ตามมาด้วยการโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน ได้แก่ เขตเศรษฐกิจประตูชายแดนม้องก่าย (Móng Cái) ถือเป็นโครงการแรกที่เริ่มทดลองใน ค.ศ. 1996 และเริ่มดำเนินการ เมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2012 ก่อนที่จะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจประตูชายแดนอีก 2 แห่ง ได้แก่ ที่ม็อกบ่าย (Mộc Bài) และลาวบ่าว (Lao Bảo) ใน ค.ศ. 1998 (Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, et al, 2020, pp. 126-133) หลังจากนั้นใน ค.ศ. 2013 เป็นต้นมาจึงเริ่มมีการขยายเขตเศรษฐกิจประตูชายแดนตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีและหน่วยงานท้องถิ่น จนปัจจุบันเวียดนามมีเขตเศรษฐกิจประตูชายแดนจำนวน 30 แห่งตั้งอยู่ตามจังหวัดชายแดนต่าง ๆ (Minh Tiến, 2022, 1 tháng 11)

นอกจากนี้ รัฐยังได้ผ่านนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (đặc khu kinh tế) ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี ค.ศ. 2016-2020 (Kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội 5 năm 2016 – 2020) ในพื้นที่เวินโด่น (Vân Đồn) ของจังหวัดกว๋างนิง (Quảng Ninh) พื้นที่บั๊กเวินฟอง (Bắc Vân Phong) ของจังหวัดคั้ญหว่า (Khánh Hòa) และเกาะฟู้ก๊วก (Phú Quốc)[13] ของจังหวัดเกียนซาง (Kiên Giang) เพื่อดึงดูดการลงทุนที่มีคุณภาพจากต่างประเทศโดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ การท่องเที่ยว การเกษตรใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

จากแนวนโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมตั้งแต่ ค.ศ. 2004 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 2017 มีนิคมอุตสาหกรรมใหม่ที่ได้รับการจัดตั้งจำนวน 233 แห่ง ร่วมทั้งสิ้นใน ค.ศ. 2017 เวียดนามมีนิคมอุตสหกรรม 327 แห่ง และจนสิ้นปี ค.ศ. 2020 เวียดนามมีนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งสิ้นจำนวน 381 แห่ง มีพื้นที่รวม 114,000 เฮกตาร์ โดยได้รับการจัดสรรที่ดินและนำไปใช้ประโยชน์ 90,800 เฮกตาร์ เพิ่มขึ้น 18,800 เฮกตาร์เมื่อเทียบกับพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมใน ค.ศ. 2010 ในจำนวนนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งสิ้น 381 แห่งมีการดำเนินกิจการจำนวน 331 แห่ง คิดเป็น 87% ของนิคมอุตสาหกรรมและเขตแปรรูปส่งออกทั้งหมด (Industrialvietnam.net, 2023, 9 tháng 11)

2.3.4 การบูรณาการตัวเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยแนวนโยบายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาเงินช่วยเหลือในด้านการสร้างโครงสร้าง

13 ในปัจจุบัน รัฐได้ชะลอการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดฟู้ก๊วก เนื่องจากมีการชุมนุมประท้วงต่อต้านจากประชาชนที่ไม่เห็นด้วยส่งผลให้รัฐต้องการหยุดการดำเนินการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชั่วคราว

พื้นฐานและดึงดูดเงินลงทุนและการเข้าถึงตลาดสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกต่างประเทศ มติการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 10 (Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ X) จัดขึ้นวันที่ 18 - 25 เมษายน ค.ศ. 2006 ณ นครฮ่าโหน่ย มีมติให้การเข้าร่วมการร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นข้อกำหนดที่จำเป็นต้องดำเนินการในเชิงรุก เวียดนามได้เข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกอย่างเป็นทางการในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 2006 โดยภายหลังการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เวียดนามได้แก้ไขนโยบายเพื่อดึงดูดการลงทุนระหว่างประเทศและเงินช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลให้ในช่วงปี ค.ศ. 1993-2004 เวียดนามสามารถแสวงหาเงินความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (official development assistance: ODA) มีมูลค่าสูงถึง 28.82 พันล้านดอลลาร์สหรัฐซึ่งทุนเป็นการลงทุนจริงอยู่ 24.107 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ตัวเลขการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment: FDI) ในช่วงปี ค.ศ. 2001 – 2010 เวียดนามได้อนุมัติโครงการลงทุนต่างประเทศ 10,468 โครงการ เพิ่มขึ้น 3.3 เท่าหากเปรียบเทียบกับช่วงปี ค.ศ. 1991 – 2000 รวมทั้งเงินลงทุนจดทะเบียนต่างชาติ 168.8 พันล้านดอลล่าสหรัฐซึ่งเพิ่มขึ้น 3.8 เท่าหากเปรียบเทียบกับช่วงปี ค.ศ. 1991 – 2000 โดยมีจำนวนเงินลงทุนจริงในช่วงปี ค.ศ. 2001 – 2010 จำนวน 58.8 พันล้านดอลล่าสหรัฐ (Bộ Công Thương (MOIT), n.d. b; Bộ Công Thương (MOIT), n.d. c)

โดยเวียดนามมีการขยายความร่วมมือ เข้าร่วมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศและการลงนามข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ อาทิ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สหภาพยุโรป (EVFTA) ข้อตกลงความครอบคลุมและความก้าวหน้าเพื่อหุ้นส่วนทางการค้าภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (CPTTT) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคีกับประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร (UKVFTA) เป็นต้น[14] การปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลให้การส่งออกมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว อัตราการเติบโตของการส่งออกเฉลี่ยในช่วง ค.ศ. 2001-2005 อยู่ที่ร้อยละ 17.9 ในช่วง ค.ศ. 2006-2010 อยู่ที่ร้อยละ 18.27 และในช่วง ค.ศ. 2011-2015 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 17.96 โดยเฉพาะการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 72.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 2010 เพิ่มเป็น 282 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ.2020 อัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 14% ต่อปี ดุลการชำระเงินเกินดุลส่งผลให้ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 12.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2010 เป็น 28 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2015 และเพิ่มขึ้น 100 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2020 (Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê, 2022; 16)

14 ปัจจุบัน กันยายน ค.ศ. 2023 เวียดนามมีการลงนามการค้าเสรีที่มีผลแล้วทั้งสิ้น 16 ฉบับ และอยู่ในช่วงของการดำเนินการเจรจาอีก 3 ฉบับ

บทสรุปและวิเคราะห์บทบาทรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง

หากพิจารณาเงื่อนไขการเศรษฐกิจพัฒนาอุตสาหกรรมก่อนการรวมประเทศใน ค.ศ. 1976 จะพบว่าเวียดนามก่อนมีการรวมประเทศนั้นมีลักษณะของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจในการสนับสนุนการผลิตและนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากประเทศตกอยู่ภายใต้สภาวะสงครามทำให้ไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มมีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังรวมประเทศแล้ว โดยเวียดนามได้ใช้ระบบเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลางและตัวแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมตามตัวแบบสหภาพโซเวียตที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นหลัก อันเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวทางสังคมนิยมภายใต้การให้ความช่วยเหลือของประเทศมหาอำนาจสังคมนิยม

โดยตั้งแต่ ค.ศ. 1976 จนถึง ค.ศ. 1986 รัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการทำสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เป็นของนายทุนต่าง ๆ ให้มาเป็นของรัฐและรัฐทำหน้าที่พัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ การเป็นเจ้าของหน่วยการผลิต ผลิตสินค้า จัดหาสินค้าทุน กำหนดการกระจายสินค้าแทนตลาด และนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตจากต่างประเทศ โดยใช้ยุทธศาสตร์แบบทดแทนการนำเข้าเป็นหลัก แต่ด้วยปัจจัยภายในประเทศส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในรูปแบบดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ประกอบกับปัจจัยภายนอกการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกหลังสงครามเย็นส่งผลให้เวียดนามทำการปฏิรูปประเทศใน ค.ศ. 1986 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมผสมผสานระบบตลาด รัฐบาลค่อย ๆ นำระบบตลาดเข้ามาและเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจากการวางแผนส่วนกลางมาสู่การผลิตอุตสาหกรรมแบบตลาด

ภายหลังการปฏิรูป ค.ศ. 1986 เป็นต้นมาจนถึง ค.ศ. 2020 ยุทธศาสตร์การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัยเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1991 แทนที่การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสังคมนิยมแบบเดิม รัฐได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากเดิมภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่รัฐมีบทบาทนำทางเศรษฐกิจไปสู่บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการลงทุน กล่าวคือภายใต้การผลิตอุตสาหกรรมแบบระบบตลาดรัฐลดบทบาทในการผลิตภาคอุตสาหกรรมของตนเองด้วยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและส่งเสริมให้เอกชนและทุนต่างชาติทำการผลิต พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ส่วนรัฐหันมาทำหน้าที่ในการวางแผนชี้นำการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ควบคุมสาขาเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับความมั่นคง รวมทั้งแทรกแซงตลาดในกรณีที่ตลาดมีปัญหา

โดยหลัง ค.ศ. 1991 รัฐบาลเวียดนามหันมาเน้นที่การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกภายใต้ยุทธศาสตร์การเติบโตแบบไม่สมดุล (unbalanced growth) อันเป็นยุทธศาสตร์ที่เชื่อว่าทรัพยากรของประเทศกำลังพัฒนามีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นรัฐจึงควรทุ่มเททรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปที่การพัฒนาการสร้างโครงสร้าง

พื้นฐานทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะดำเนินการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการลดภาระของรัฐในทางเศรษฐกิจและปล่อยให้เป็นหน้าที่การลงทุนการผลิตเป็นของเอกชนและทุนข้ามชาติ และโดยเฉพาะรัฐมีหน้าที่ในการวางแผนเลือกพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมและพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ รัฐได้คัดเลือกพื้นที่เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและสนับสนุนสาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย พร้อมกับสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการลงทุน เช่น การปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ ลดขั้นตอนการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้เป็นแกนนำของในการสร้างสังคมที่ทันสมัย ส่งเสริมเศรษฐกิจนอกภาครัฐให้ขยายตัว

พร้อมกันนั้นก็ได้บูรณาการตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลกเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งรูปแบบของการให้เปล่าและการให้แบบมีเงื่อนไขผูกพันใช้ประโยชน์จากการแบ่งงานการทำระหว่างประเทศ ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งทุน แสวงหาตลาดในการส่งออกและนำเข้าสินค้า การถ่ายโอนเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิต ตลอดจนการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมหรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มทุนต่างประเทศที่ลงทุนในเวียดนาม

ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเศรษฐกิจภายใต้แนวนโยบาย “การทำให้เป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย” ดังกล่าวนอกจากจะมีส่วนทำให้ตัวเลขเศรษฐกิจในระดับมหภาคเติบโตขึ้นอย่างมากแล้วยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในภาคเกษตรลดน้อยลงในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญมากขึ้น หากเปรียบเทียบสถิติใน ค.ศ. 1990 ภาคการเกษตรถือเป็นภาคเศรษฐกิจหลักที่มีสัดส่วนตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่ที่ 37.74 % ส่วนอีก 38.59 เป็นภาคบริการในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้างมีสัดส่วนอยู่เพียง 23.67 % เท่านั้น (Công Văn Đi, 2008, p. 40) ขณะที่ ค.ศ. 2020 ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของภาคการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นและมีสัดส่วนอยู่ที่ 33.72 % และภาคการบริการคิดเป็น 41.63% ส่วนภาคการเกษตรมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง 14.85 % เท่านั้น[15] (Hạnh Nguyễn, 2020)

15 ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เหลืออีก 9.8 % มาจากภาษีสินค้าหักเงินอุดหนุนสินค้า (product taxes less subsidies on products)

บรรณานุกรม

เขียน ธีระวิทย์. (2542). **เวียดนาม : สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาฯ.

จิรายุทธ์ สีม่วง และภัสสรา บุญญฤทธิ์. (2565). สภาวะอาณานิคมภายในของเวียดนามสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1885 - 1939: บทวิเคราะห์จากทฤษฎีพิ่งพิงพิ่งพาของอังเดรกุน เดอร์ แฟรงค์. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา** 10 (1), 30-54.

เดอะสแตนดาร์ด. (2565, 7 ตุลาคม). **KEY MESSAGES #46: เศรษฐกิจเวียดนามโตแรงแซงไทย ขึ้นแท่นว่าที่เสือตัวใหม่แห่งเอเชีย.** เข้าถึงวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2566 จาก https://www.youtube.com/watch?v=8iJBplfFres.

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2541). **แนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเวียดนาม.** กรุงเทพฯ; สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิเดช วิชิตสรสาคร. (2521). **ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต: ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเวียดนามที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง (สารนิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต).** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุด จอนเจิดสิน. (2544). **ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Tuan, N. A., Thang, P. H. & Hua, H. V. (1994). **Foreign Investment in Vietnam: Jurdical Bases – Present State – Opporturity – Prospective.** Hanoi: The Gioi.

Rowley, K. & Evans, G. (1990). **Red Brotherhood at War Vietnam Cambodia and Laos Since 1975.** New York: Verso Books.

World Bank. (2015). **GDP growth (annual %) – Vietnam.** Retrieved 20 December 2022, from https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN

Bộ Công Thương (MOIT). (2022). **Công nghiệp hóa ở Việt Nam và quá trình phát triển kinh tế xã hội.** Truy cập ngày 1 tháng 12 năm 2023, từ https://moit.gov.vn/tin-tuc/phat-trien-cong-nghiep/cong-nghiep-hoa-o-viet-nam-va-qua-trinh-phat-trien-kinh-te-xa-hoi.html

Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. a). **Các Thời Kỳ Phát Triển Giai Đoạn 1975 – 1985.** Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, từ https://bit.ly/3boqsNK

Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. b). **Các Thời Kỳ Phát Triển: Giai Đoạn 1986 – 2006.**

Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, https://bit.ly/2Swf75E

Bộ Công Thương (MOIT). (n.d. c). **Các Thời Kỳ Phát Triển: Giai đoạn 1996 – 2001.** Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2016, https://bit.ly/2OKfdp1

Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính. (2017, 22 tháng 9). **Việt Nam đang dẫn đầu Đông Nam Á về chi tiêu cho phát triển hạ tầng.** Truy cập, ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/ttpltc/pages_r/l/chi-tiet-tin-ttpltc?dDocName=MOFUCM111478

Cổng Thông tin Điện tử Bộ Tài chính chính. (2012, 17 tháng 1). **Đổi mới đầu tư phát triển cơ sở hạ tầng.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/l/chi-tiet-tin?dDocName=BTC264316

Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ. (2003). **Nghị quyết Hội nghị lần thứ ba Ban Chấp hành Trung ương Đảng khoá IX về tiếp tục sắp xếp, đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả doanh nghiệp nhà nước.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://shorturl.asia/Uhe5X.

Cổng Thông tin Điện tử Chính phủ. (2021, 1 tháng 7). **Tổng quan về quá trình hình thành các vùng kinh tế trọng điểm.** Truy cập ngày 20 tháng 12 năm 2023, từ http://chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/noidungvungkinhtetrongdiemquocgia?articleId=10000721

Công Văn Đi. (2008). **Chuyển dịch cơ cấu kinh tế Việt Nam. Tạp chí Nghiên cứu Kinh tế** 336, 40-45.

Đặng Phong. (2008). **Tư duy Kinh tế Việt Nam-Chặng đường Gian nan và Ngoạn mục 1975-1989.** Hà Nội: Nhà xuất bản Tri thức.

Đặng Phong. (2004). **Kinh tế Miền Nam Việt Nam: Thời kỳ 1955-1975** Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học Xã hội.

Đặng Phong. (1991). **21 Năm Viện trợ Mỹ ở Việt Nam.** Hà Nội: Nhà xuất bản Viện Nghiên cứu Khoa học

Hạnh Nguyễn. (2020). **GDP của Việt Nam tăng 2,91%, thuộc nhóm tăng trưởng cao nhất thế giới.** Truy cập ngày 12 tháng 12 năm 2023, từ https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/l/chi-tiet-tin?dDocName=MOFUCM187987

Hồ Trung Nghĩa. (2015). **Liên Xô Đã Giúp Việt Nam Cho Đến Khi "Lực kiệt" Như Thế nào?** Truy cập ngày 12 tháng 12 năm 2023, từ https://infonet.vietnamnet.vn/lien-xo-da-giup-viet-nam-cho-den-khi-luc-kiet-nhu-the-nao-

post194380.info

Industrialvietnam.net. (2023, 9 tháng 11). **Số lượng và phân bổ các khu công nghiệp ở Việt Nam sẽ như thế nào trong 10 năm tới.** Truy cập ngày 23 tháng 12 năm 2023, từ https://industrialvietnam.net/tin-tuc/d373/so-luong-va-phan-bo-cac-khu-cong-nghiep-o-viet-nam-se-nhu-the-nao-trong-nam-toi/

Minh Ngọc. (2014). **Cơ cấu Thành phần Kinh tế Sau 30 Năm Đổi mới.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ http://baochinhphu.vn/Utilities/PrintView.aspx?distributionid=208182.

Minh Tiến. (2022, 1 tháng 11). **Địa phương có khu kinh tế cửa khẩu lớn nhất cả nước.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://cafef.vn/dia-phuong-co-khu-kinh-te-cua-khau-lon-nhat-ca-nuoc-20221101135454993.chn

Nguyễn Đình Chúc, Trần Duy Đông, Bùi Việt Cường, Trần Minh, Nguyễn Thị Thực, Trịnh Thị Tuyết Dung, Phan Thị Song Hương, Nguyễn Hồng Anh. (2020). **Phát Triển Khu Công Nghiệp Ở Việt Nam Theo Lý Thuyết Sinh Thái Học Công Nghiệp.** Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa học xã hội.

Nguyễn Huy. (1972). **Hiện tình kinh tế Việt Nam – Quyển I.** Hà Nội: NXB: Lửa Thiêng.

Nguyễn Mại. (2017). **30 Năm Đầu tư Nước ngoài: Nhìn lại Để hướng.** Truy cập ngày 2 tháng 11 năm 2023, từ https://viettimes.vn/30-nam-dau-tu-nuoc-ngoai-nhin-lai-de-huong-toi-105064.html

Trâm Anh. (2023, 4 tháng 10). **Có 21% doanh nghiệp nhà nước nắm giữ trên 50% vốn lỗ luỹ kế gần 70 nghìn tỷ.** Truy cập ngày 1 tháng 11 năm 2023, từ https://vneconomy.vn/co-21-doanh-nghiep-nha-nuoc-nam-giu-tren-50-von-lo-luy-ke-gan-70-nghin-ty-dong.htm

Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê. (2022). **Các Báo cáo Phân Tích và Dự báo Thống kê Năm 2021.** Hà Nội: Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê.

Trung tâm Tư liệu và Dịch vụ Thống kê - Tổng Cục Thống kê. (2011). **Cơ cấu tổng sản phẩm trong nước theo giá thực tế phân theo thành phần kinh tế và phân theo ngành kinh tế**. Truy cập ngày 11 tháng 6 năm 2016, từ https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=388&idmid=3&ItemID=12958